

KEMÉNY SIMON

(1883-1945)

1945. január 27-én, úgyszólván néhány perccel a felszabadulás előtt nyilaskeresztes gyilkosok agyonlőtték egy hatvankét éves, szorongásoktól agyonkínzott, de már nagyon is indokoltan reménykedni kezdő férfit, akiről semmi egyebet nem tudtak, mint hogy zsidó. Kemény Simonnak hívták, néhány évvel előbb Az Est című közismert napilap segédszerkesztője volt, ezt az állását is azért vesztette el, mert zsidó. Hosszú évek óta több százezer hasonló sorsú emberrel együtt ő sem értette, hogy ezen a címen hogyan és miért lehet kirekeszteni bárkit is a magyarság fogalmából, amikor anyanyelve, neveltetése, kultúrája ugyanolyan magyar, mint ezé vagy azé a szomszédjáé. Ráadásul olyan szép magyar nyelven írt nagyon szép verseket, mint csak a legjobbak a magyar költészetben.

Kemény Simon költeményeire mindenekelőtt ez a jelző illik: szépek. Ha sorolni akarnám a jelzőket: színesek, szemléletesek, érzékiek, bánatosak, vágyakozók is. Politikai meghatározásokat már nehezebb volna kierőszakolni. Haladónak, baloldalinak vagy éppen forradalminak ugyanúgy nem mondható, mint reakciónak, ellenforradalminak, még maradinak sem. Az a tény, hogy szomorú, néha indulatos együttérzéssel szól minden szenvedőről, nyomorgóról, megalázotról - ez egy jószívű ember humanitására vall, de nem jelent világnézetet. Ez a kifejezetten jó költő politikailag olyan tájékozatlan volt, mint a hazai kispolgárság nagy része, nemre, fajra, felekezetre való tekintet nélkül. Ugyanúgy nem volt semmi köze az úri Magyarországhoz, mint a tőkésék világához, a szocialista munkássághoz, de még a Vázsonyi-típusú kispolgári demokratizmushoz sem. Szeretettel emlékezett vissza gyermekkora falusi parasztvilágára, idős korában újra eljutott a népdalok szépségéhez, de semmi köze nem volt a népi mozgalmakhoz. Az antiszemitákról tudta, hogy azok őt nem szeretik, de sose értette, miért nem; később tudta, hogy a nyilasok halálra keresik, és bujkálnia kell előlük, de nem értette, miért. Hosszú éveken át volt egy polgári politikai napilap nagyon jól használható segédszerkesztője, de még annak a lapnak sem értette politikai irányvonalát; nem is érdekelte. Csak a külvilág felől szemébe áradó látvány, a lét színpompája, a belülről leskelődő halálfélelem, az érthetetlen, de tagadhatatlan sok rosszat legalább pillanatnyilag elfedő érzéki szerelem, a költészet és képzőművészet adta szépélmények mámora érdekelte. Tökéletesen apolitikus volt. Ha meg akarjuk bélyegezni, úgy is mondhatjuk, hogy dekadens és l'art pour l'art poéta volt; ha elismerni akarjuk, úgyis mondhatjuk, hogy a szépség és a szerelem naiv megszállottja. Ha igazán szép verseit olvassuk - gazdagabbak leszünk. Ha nem olvassuk - nem leszünk szegényebbek.

Első költői jelentkezésétől kezdve egészen a fasiszta zsidótörvényekig mindenhova tartozott, de sehová se sorolható. Korai verseit örömmel közölte A Hét, bár idegen maradt Heltaiék programszerű városiasságától. Idővel verseit készséggel közölte a Nyugat, de nem sorolható a nyugatosok intellektuális és még politikai tartózkodásaikkal is polgári-baloldali köréhez, még kevésbé Ady forradalmiságához. Közben verseit mindig szívesen közölte a Herczeg Ferenc

szerkesztette Új Idők, bár semmi köze sem volt ahhoz a dzsentrí- vagy dzsentritisztelő világhoz, amelynek ez volt a kedvenc hetilapja. Kitűnő, igen szigorú kritikákat is írt a Nyugatba, nemegyszer a Holnap költői ellen, akiknek munkássága pedig a Nyugat előzménye volt. És A Hét, a Nyugat és az Új Idők olvasói szinte egyforma szeretettel olvasták Kemény Simon senki máséval össze nem téveszthető költeményeit. Éppen ez volt, ami eleve feltűnt, ez volt a varázsa: egy merőben egyéni hang, amely szinte felszólította Karinthyt, hogy kitűnő paródiákat írjon a színekben tobzódó költőről. Talán a hazai szecesszió egyik sajátos változatának mondhatjuk korai költészetét.

A falusi szegénység mélyéről érkezett. Korán árvaságra jutott. Parasztsorsú kispolgárok fiaként verekedte fel magát pesti újságírónak. Elbűvölte a képzőművészet, a diadalának ormain járó impresszionizmus. Látásmódja szerint inkább festő lehetett volna. Korai versei megfogalmazott képek, sőt tájképek. Első verseskönyvét Édouard Manet, a nagy impresszionista festő szellemének ajánlotta. És akárcsak az impresszionisták, ő is úgyszólván csak a felszín érzéki látványát veszi tudomásul: színeket, fényeket, árnyékokat. És a maga éveiben még igen nagy merészségnek számító érzékletességgel vallja és vállalja a testi szerelmet, ünnepli a női meztelenség látványának mámorát, a beteljesedés lelket rázó ünnepélyességét.

Mélységesen együtt él a természettel, de ez is látvány. Mint ahogy látvány a pesti Duna-part, a szépen megterített asztal, az utcai forgalom vagy egy szem gyümölcs sajátos színe. Talán nincs még egy költőnk, akinek verseiben ennyiféle gyümölcsről esnék szó. De ugyanígy élvezi egy drágakő csillogását egy nő gyűrűjében vagy fülbevalójában. Egy ékszerész leltára telnék ki abból a sokféle smaragdból, rubinból, topázból, amelynek látványa kápráztatja. Általában Kemény Simont minden látvány elkápráztatja. Nem a magáénak kívánja a drágaságokat, hanem nézni, látni akarja, szomjasan beinni színeiket és fényeiket.

Ez a felszín: a világ fénypompája. Mögötte pedig ott lappang a kétségbeesés, hogy a szépségek mögött szomorúságok vannak, az élet élvezete mögött leskelődik a biztos halál. Voltaképpen egy túlszínezett pompával feldíszített, eltakart, de mégis mindújra kiütköző szorongás, sőt rémület költészete ez. Ugyanúgy az ismeretlen szörnyűségektől való félelem egyik sajátos megnyilvánulása, mint Maeterlinck drámai költészete vagy Kafka prózája ugyanebben az időben. Ez teszi Kemény Simont jellegzetes XX. századi költővé, a végérvényes polgári hanyatlás egyik érzékeltetőjévé, még ha nem is tudja, hogy éppen ez a lényege költészetének.

Amikor pedig már világveszéllyé válik a fasizmus, és fenyegetése előtt akkor sem lehet szemet hunyni, ha az ember nem érti - akkor az idősödő költő egyszerűen hangot vált.

Mintha nem is volna személy szerint azonos a korábbi, az ismert, a Karinthy-paródiákkal telibe talált, pompában tobzódó, látványosan erotikus költővel, az idősödő Kemény Simon hirtelen egyszerűvé váló, bensőséges, a népdal üdeségéhez térő poéta lesz, aki most már

értetlenül is átéli az emberi tragédiát, a hazai tragédiát. "Egy mérges, mély seb - ez lett a hazánk." Ez a seb kínozza most már. És olyanfajta közös reményeket fogalmaz, amelyekre eddig nem is gondolt: "Az új világ, a messze jó világ, / ahol a munka aranyat terem, / hol a munkásnak is autója van, / víg gramofónja, csendes otthona." Erre várt most már azokban a rémületes hónapokban, amikor a háború általános életveszélye közt fokozott életveszélyt jelentett az az érthetetlen és észokokkal valóban magyarázhatatlan tény, hogy aki történetesen anyakönyvi bejegyzése szerint zsidó, azt meg kell ölni.

Vajon hogyan is folytatta volna, ha még egy napot élhet? Mert ha azt a napot túlélte volna, számára is elkezdődik az új fejezet életben és költészetben. De együtt kellett pusztulnia azzal a világgal, amely oly értelmetlenül elpusztította.

Emlékét ritkán idézzük, de az irodalmunkban valamelyest is járatos olvasó tudja, hogy igen egyéni hangú, igazán jó költő volt, egészen sajátos színfolt a század magyar irodalmának körképében.

[Hegedűs Gyula:](#)

[A magyar irodalom arcképcsarnoka](#)